

Антонюк Валентина Полікарпівна,

д-р екон. наук, професор,

головний науковий співробітник,

Інститут економіки промисловості НАН України,

м. Київ, Україна

ЗАЛУЧЕНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

На сучасному етапі у більшості розвинутих країн світу відбувається перехід до цифрової економіки, що є черговим етапом інноваційного розвитку, який на основі запровадження електронно-цифрових засобів виробництва і електронно-комунікаційних технологій створює нові потужні чинники економічного зростання та підвищення добробуту населення. Цифровізація (з англ. digitalization) являє собою впровадження цифрових технологій в усі сфери суспільного життя: сфери виробництва, фінансів, державного управління, соціального обслуговування тощо, а також безпосередньо в побут населення і в усі сфери його соціальної діяльності. Цифровізація економіки здійснюється у тісному взаємозв'язку з цифровізацією суспільства, яке широко використовує цифрові технології для різноманітних потреб – роботи, навчання, підтримки здоров'я, фінансових операцій, відпочинку, комунікацій, реалізації суспільних функцій тощо. Як свідчить практика розвинених країн, саме широке використання цифрових технологій забезпечує суттєве підвищення ефективності економічної діяльності та якості суспільного життя.

Україна також стала на шлях цифровізації, про що свідчить Прийняття у 2018 році Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердженому плані заходів щодо її реалізації [1]. У даному документі говориться, що розвиток цифрової економіки України полягає у створенні ринкових стимулів, мотивацій, попиту та формуванні потреб щодо використання цифрових технологій, продуктів та послуг серед українських секторів промисловості, сфер життєдіяльності, бізнесу та суспільства. А шлях до цифрової економіки пролягає через внутрішній ринок виробництва, використання та споживання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій.

Найважливішим суб'єктом процесу цифровізації виступає населення: з одного боку – як споживач електронно-цифрових засобів і технологій; з іншого боку – як працівник, що спроможний ефективно використовувати цифрові засоби і технології в своїй трудовій діяльності. Для того, щоб

зрозуміти наскільки Україна спроможна до розбудови цифрової економіки і цифрового суспільства здійснимо аналіз можливостей застосування інформаційно-комукаційних технологій мешканцями України, яка залежить від наявності електронних пристроїв, доступу до мережі Інтернет та опанування населенням навичками застосування електронно-цифрових та інформаційних технологій.

Забезпеченість населення відповідними технічними засобами – персональними комп’ютерами, мобільними телефонами та ін. створює матеріальні передумови цифровізації суспільства. Дані табл. 1 свідчать, що домогосподарства найбільше забезпечені мобільними телефонами – більше двох на одне домогосподарство, однак статистичні обстеження не відображають їх технічний рівень. Найбільш динамічно зростала забезпеченість ноутбуками. Разом з тим сумарна кількість комп’ютерних пристроїв (91од.) свідчить, що вони є не в усіх домогосподарствах.

Таблиця 1

Наявність у домогосподарствах електронно-цифрових засобів життєдіяльності [2]

Електронно-цифрові засоби (у середньому на 100 домогосподарств, штук)	2010	2012	2014	2016	2018	2018 до 2010,%
персональні комп’ютери	25	33	37	38	37	148
мобільні телефони	167	187	197	201	203	122
ноутбуки	6	14	26	27	35	583
планшети	...	...	...	15	19	...

Однак використання цих засобів в системі електронно-комукаційних технологій можливе при наявності мобільного зв’язку та мережі Інтернет. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв’язку та інформатизації (НКРЗІ), у своїх звітах відзначає їх динамічний розвиток. З розвитком мереж стандартів 3G та 4G обсяг Інтернет трафіку на мережах рухомого (мобільного) зв’язку стрімко зростає: у 2017 році по відношенню до 2016 року майже в 3 рази, у 2018 році по відношенню до 2017 року – в 2 рази. За 2016 – 2018 роки спостерігається тенденція зростання обсягів надання послуг фіксованого Інтернету, в основному за рахунок широкосмугового доступу (ШСД). Кількість абонентів фіксованого ШСД у 2018 році зросла на 3,3 % у порівнянні із 2017 роком та склала 5 288 тис. осіб, при цьому забезпеченість населення фіксованим ШСД по Україні на 01.01.2019 складала 12,5 одиниць у розрахунку на 100 жителів [3]. За даними Держстату України забезпеченість населення рухомим (мобільним)

зв'язком станом на 01.01.2019 становила по Україні 128 одиниць у розрахунку на 100 жителів. Першими трьома регіонами з найвищою забезпеченістю населення рухомим (мобільним) зв'язком є м. Київ-203,8 Харківська – 149,3 та Херсонська – 147,7 області, а з найнижчою – Хмельницька 80,1, Тернопільська – 83,5 та Житомирська – 92,6 області.

Дані таблиці 2. свідчать, що щорічні темпи зростання інтернет-послуг перевищують 15%, а надання їх населенню здійснюється ще вищим темпом. За період з 2014 по 2018 рр. їх загальний обсяг зріс у 2,3 рази, для населення – у 2,4 рази. Частка послуг широкосмугового доступу у 2018 р. складала 65%, за оприлюдненими даними у першому півріччі 2019 р вона досягла 97% загального обсягу цих послуг.

Таблиця 2

Обсяг реалізованих в Україні Інтернет-послуг [4]

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	І півр. 2019
Всього надано Інтернет-послуг, млн. грн.	5349	6131	9102	10818	12273	6572
- у% до поперед. року	100	115	148	119	113	x
- з них населенню, млн. грн.	3729	4122	6477	7419	8824	...
- у% до поперед. року	100	111	157	119	119	...
Послуги широкосмугового доступу, млн. грн.	...	...	6055	6824	7978	6406
- з них населенню, млн. грн.	...	...	4270	4710	5501	...

Не дивлячись на позитивну динаміку розвитку електронно-інформаційної сфери, населення України не має достатнього доступу до сучасних інформаційно-комукаційних і цифрових технологій і суттєво поступається у цьому країнам ЄС, про що свідчать обстеження домогосподарств (табл. 3).

Таблиця 3

Обсяг реалізованих в Україні Інтернет-послуг [4]

Частка населення, яке повідомило, що за останні 12 місяців користувалось послугами Інтернету, %	Проживають у міських поселеннях		Проживають у сільській місцевості	
	2017	2018	2017	2018
Всього	67,7	70,1	41,7	47,8
З них усіх (100%): - вдома	95,8	95,4	83,8	83,8
- на роботі	14,6	14,5	9,6	9,7
- за місцем навчання	5,9	5,6	7,7	7,1
- у будь-якому місці через мобільний телефон	30,4	45,6	32,8	46,7

Частка населення, що має доступ до Інтернету зростала – з 58,9% у 2017 р. до 62% у 2018 р. Однак рівень доступу суттєво відрізняється за місцем проживання і регіонами. Так, у містах більше 70% населення користується Інтернетом, в сільській місцевості – менше половини. Спостерігається суттєва розбіжність і в регіонах, якщо в Києві частка домогосподарств, що мала доступ до Інтернету вдома у 2018 р. складала 85%, у Дніпропетровській – 80%, то у Житомирській – 38%, в Хмельницькій – 45% [5]. Більшість населення користується ним вдома, на роботі і за місцем навчання – незначна частка, відповідно 13% і 6% до всього населення, що користується Інтернетом. Динамічно зростає частка тих, хто ним користується через мобільний телефон, як в містах, так і в селі.

Слід відзначити, що населення переважно використовують мережу Інтернет для отримання інформації, для комунікацій та розваг, в різноманітних формах своєї соціоекономічної діяльності – значно менше: для освіти – близько 26%; у сфері банківського обслуговування – 18%; для купівлі товарів – 17,5%, для взаємодії з органами влади – менше 2%. Це говорить про те, що процеси цифровізації не дістали значного поширення в соціально-побутовій сфері.

За рівнем доступності і використання послуг Інтернет Україна значно поступається більшості європейських країн. Так у 2017 р. частка домогосподарств, які мали доступ до послуг Інтернет вдома складала: в Данії, Норвегії – 97%, Польщі – 82%, Туреччині – 81%, Литві – 75%, а в Україні – менше 60% [5]. Таке відставання обумовлено низкою причин: недостатньою розвиненістю мережі Інтернет, особливо в малих містах і сільській місцевості, що обумовлено недостатнім обсягом попиту на ці послуги для забезпечення високої рентабельності провайдерів; недостатнім рівнем сталості функціонування мобільних та Інтернет мереж в багатьох регіонах України внаслідок використання застарілого обладнання; зростанням тарифів на мобільний зв'язок та інтернет-послуги, що також впливає на динаміку попиту населення; низьким рівнем оволодіння населенням, особливо старшого віку, навичками користування цифровими технологіями. Для подолання цих перешкод на шляху цифровізації суспільства необхідно: стимулювати збільшення інвестицій в електронно-інформаційно-комунікаційну сферу, забезпечення вирівнювання доступу до її послуг в усіх регіонах України; підвищення рівня добробуту населення; підвищення рівня комп'ютерної грамотності населення, передусім людей старшого віку, шляхом організації різноманітних курсів і тренінгів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#n14>
2. Наявність у домогосподарствах окремих товарів тривалого користування. Статистична інформація. – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. ЗВІТ Про роботу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації за 2018 рік. – URL: https://nkrzi.gov.ua/images/upload/142/8484/Zvit_za_2018_29032019_new.pdf
4. Обсяг реалізованих послуг у сфері телекомунікацій та поштового зв'язку. Статистична інформація. – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Доступ домогосподарств України до Інтернету (за даними вибіркового опитування домогосподарств, проведеного у січні 2019 року) Статистичний збірник. Державна служба статистики України. – URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/07/zb_Internet_2018.pdf